

Милисав Савић  
КОМИТСКА ДРУЖИНА  
ПРИКАЗУЈЕ

*Издавач*

Центар за културу, образовање  
и информисање „Градац“ Рашка

*За издавача*

Дејан КОТУРАНОВИЋ,  
директор

*Уредник, њелом и дизајн корица*  
Милојко МИЛИЋЕВИЋ

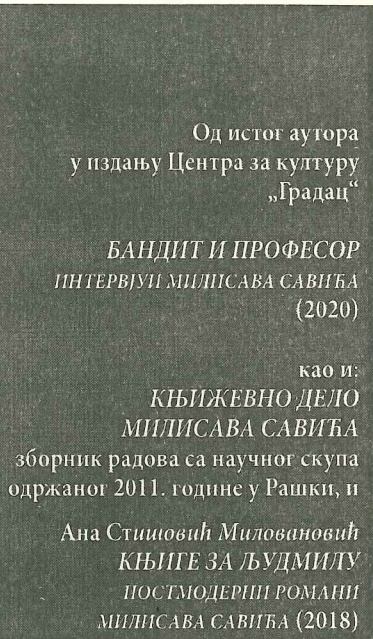
*Илустрација на корицама*  
Алекса Арсовић, *Мишска*  
*прича, уље на платну*

*Штампа*

СГР „Грамис“ Рашка

Тираж 300

ISBN 978-86-88391-96-2



CIP - Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-2

821.163.41.09 Савић М.

САВИЋ, Милисав, 1945-

Комитска дружина приказује / Милисав Савић. -  
Рашка : Центар за културу, образовање и информисање  
„Градац“, 2021 (Рашка : Грамис). - 219 стр. ; 21 cm

Тираж 300. - Стр. 65-66: Ћуп комитског војводе Милисава Савића /  
Владета Јеротић. - Стр. 67-68: Прави плод / Божидар Милидраговић.  
- Стр. 69-79: Митологија или судбина / Драшко Ређеп. - Стр. 80-92:  
Тајна ћупа војводе комитског / Павле Илић. - Стр.93-95: Трихотомјска  
структура у роману ћуп комитског војводе Милисава Савића / Милутин  
Срећковић. - Стр. 96-100: Митски дискурс / Ана Стишовић Миловановић.  
- Од истог аутора: стр. 2. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-88391-96-2

а) Савић, Милисав (1945-) -- „Комитска дружина приказује“

COBISS.SR-ID 34517001

## МИТСКИ ДИСКУРС

*Др Ана Сџишовић Миловановић*

Још у *Ујаку наше вароши*, примећује Кермаунер, Савић гради специфичан однос према митском дискурсу: „О легендарним ликовима тај данашњи свет зна да их више нема, да су остаци из прошлог света (мита), али ипак опсесивно слуги и осећа да се упркос томе још појављују међу нама, да у себи носе смисао света, да су последње величине живог живота и да је њихова енергија толика, да су још и данас у стању да чаробњачки преображавају немитски – баналан, уман, само рачуници, науци, иманенцији завештан – реалитет.“ (Кермаунер, Тарас: *Дийџихон*, Београд 1979, стр. 185)

Између ова два непомирљива света, физичког и метафизичког, уметност би могла да буде одгонетка битисања, непојмно благо, Јасоново златно руно. „Блага свуда има, али се не да тако лако узети. Не дају га змије, змајеви и други духови-чувари.“ (Савић, Милисав: *Ћуй комийској војводе*, Београд 2000, стр. 35)

Наратор је кренуо у искупљујућу потрагу за Војводиним рукописима, скривеним на митском месту, у ћупу, на планини. Потрага га покреће, осмишљава, делује на њега катарзично.

И док траје, на раменима му седе анђели, потврђујући да се ка добру иде. Када пронађе ћуп и драме, уместо славодобитности и грађења на спознатом, он окончава живот у леденом загрљају Танатоса, на путу ка Ђаволој вароши.

Метафоричност потраге је тако сублимирана у ејдетски феномен романа: у скривници уметности егзистира божанско и демонско, творачко и деструктивно. У тамној вилајету су једнако и онај који приповеда и онај који причу слуша. Узму ли – кајаће се. Не узму ли – кајаће се.

У уметнутој драми, *Марсија и Ајолон*, тематски и структурно налик хеленској, те стога и наглашено архетипској, аутопоетички искази потврђују идеју дуалности у природи уметности. Драма се заснива на миту о сучељавању божанског и људског, вечног и смртног. Бог и уметник се надмећу најпре у загонетању – Аполон загонета смрт, Марсија се брани поезијом. Марсија иште награду за победника, Аполон смишља казну за губитника.

Бесмртни бог од песника тражи и експлицитно објашњење суштине стварања: „Шта мислиш, песничке дични, која је машта јача: машта стварања и добра или машта разарања и зла?“ (Савић, Милисав: *Ћуј коминийској војводе*, Београд 2000, стр, 75) Иако је питање бесмртника реторичко, јер он у вечности живи и зна тајну трајања, уметник не пристаје да призна победу Танатоса. За писца, Марсија је, више од Орфеја, симбол песничког, књижевног стварања. Оно је и нужност страдања, писање сопственом крвљу, „одевање бола у апстракцију.“

Идеју постмодернистичког инсистирања на дистинкцији дијегетичког и миметичког, Савић парадигматично објашњава у једној сцени: у хеленску драму ће, кроз уста музе Мелпомене, банути устаничка стварност – уместо да говори о казни побеђеног Марсије, она описује смрт младића, коме непријатељ скида кожу, а његово се биће, у грчу предсмртне муке, не одриче идеје да „Машта зла никад...“

Представа је, примећује Ленц, „најбоља на местима где се отргла писцу и глумцима“, те се тако разрешава најдубља дихотомија у науму писца – шта је примарно у чину стварања: литература, или живот.

Мит о Марсији и Аполону је парадигма уметничког усуда: „После сваког писања долази казна. Пише се на сопственој кожи, сопственом крвљу. Писати значи срљати у неспоразуме са светом. Писати значи бити у стању сталне напетости, узбуђења. Писати значи предодредити себе као жртву. Значи

изабрати усамљеност као облик живљења.“ (Савић, Милисав: *Мали йлосар креативной йисања*, Београд 2015, стр. 55)

Уметник је страдалник, али не и губитник. На крају, охоли Аполон ће спознати: „Песникова воља се мора извршити. Песникову клетву мач мој не може сасећи. Песнике сила не може покорити.“ (Савић, Милисав: *Туй комийској војводе*, Београд 2000, стр. 85)

И у другој драми, *Косовски дој*, тенденциозно се користе елементи хеленске драме, да би се објаснила идеја односа литературе и мита: као у античко доба, гледаоци катарзично учествују у драмској игри, препиру с глумцима, бодре их и оспоравају, јер очигледно знају све о том догађају из историје. Није, дакле, како су то Хелени устврдили, важна прича, већ начин на који ће бити испричана.

У овој драми, Милош Обилић, оклеветани јунак, одлучује да се, као Ахилеј, повуче с бојног поља и посматра битку са стране. Али, мит је жив, он је спознајни део света и темељни постулат његовог поретка: „Из масе је искорачила старија жена, расплела дугу, побелелу косу, откопчала кошуљу, извадила спарушене дојке и почела да проклиње све који се оглуше на царев позив. Полако је изговарала клетву за клетвом, све тежу за тежом...“ (Савић, *Истио*, стр.46)

Митски дискурс је наглашен и кроз елементе библијског (у пећини пламса ватра, чује се блејање стада, као у витлејемској ноћи), паганског (Човек-вук је центар неомеђене и неутврђене позорнице, а Ленцу се чини да не присуствује позоришној представи, већ паганској обредној игри из српског епског предања (Кнез Лазар и косовски јунаци).

Интенција аутора је јасна, управо у сагласју са основном идејом архетипске критике: „Мит није намењен описивању конкретне ситуације него њеном садржавању, и то таквом да његово значење не буде ограничено само на ту посебну ситуацију. Истина мита је унутар, а не ван његове структуре.“ (Фрај, Нортроп: *Велики код(екс)*, Београд, 1985, стр. 75)

У драми о Хајдук-Вељку се проблематизује однос историјског и литерарног, али и однос аутора и јунака. На сцени су, у истој имагинарној равни, историјске личности и јунаци епске песме (Вук Караџић, Карађорђе, Стари Вујадин), а фиктивно и митско надраста фактографско и историјско. Вука Караџића, као Марсију, моћник пита: „Ко влада светом – памет или сила?“

Самопроглашени војвода, Хајдук-Вељко, налик је на Војиновића, који драму пише, а драма ће бити прекинута када и обојица крену у одлучујућу битку. Обојица су животни, не само литерарни трагедијски јунаци, јер знају извесност својих судбина, али не одустају од битака. То је једна од ситуација, у којој је живот однео превагу над литературом.

У једној равни романа, Савић се поиграва романтичарским поетичким начелом о духовној сродности аутора и јунака, имплицирајући модерну идеју о „смрти аутора.“ Каква год била или јесте судбина аутора, задатак уметности се не доводи у питање – уметник мора бити на страни смисленог Ероса, као добри демијург, а прича је једина егзистирајућа стварност: „Зар није гледалишту поручивао да уметност односи победу над силама безумља и зла? Зар није говорио да ниједно јунаштво не постоји, све док га песма не опева?“ (Савић, Милисав: *Ћуи комийској војводе*, Београд 2000, стр. 127)

Машта стварања добра побеђује машту разарања и зла: „Једино се уметност успешно опире безумљу и сили.“ (Савић: *Истио*, стр. 87) Стога, она нужно бива у вечној промени, у складу са дијалектиком света – древна, а нова: „Све изанђале и прежвакане речи треба отерати. Позоришту је потребан нови језик, можда онај којим неми говоре. Језик додира.“ (Савић, *Истио*, стр. 94) И још: „Позориште мора поново постати обредна магијска игра, наравно обновљена и модификована.“ (Савић, *Истио*, стр. 99)

Анализирајући митове различитих култура, Леви-Строс је уочио свеprisутне опозиције, начело бинарне логике, које

упућује на идеју да је дуализам у бити свега, а да се „у процесу решавања антонимија, увек иде ка спознавању вишег реда, свеукупне интегралности света.“ (Леви-Строс, *Митологије*, 1-3, Нови Сад, 2009, стр. 27) Управо је то и био наум аутора, када се одлучио да посегне за митским универзалијама.

Из студије *Књије за Љугмилу, јосимодерни романи*  
*Милисав Савића*, Рашка 2018, стр. 30–34.